

Täysistunto

Keskiviikko 11.6.2025 klo 14.00—22.39

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 210/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 11/2025 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 11/2025 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

Keskustelu

22.21 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tänään käsittelyssä kolmantena valiokunnan mietintönä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, siis niin, että valmiutta ja varautumista koskevia säännöksiä parannettaisiin. Tämä kumpuaa tietysti siitä, että tuleviin häiriötilanteisiin varautumiseksi olisi tärkeää saada lakiin mahdollisimman ajantasaiset säännökset.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi yhteistyörakenteista sosiaali- ja terveydenhuollon yhtenäisen valmiussuunnittelun luomiseksi ja yhteensovittamiseksi sekä häiriötilanteiden hoitamiseksi normaalioloissa ja poikkeusolosuhteissa. Alueellisesti hyvinvointialueet sopivat näistä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueittain hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa. Kansallisesti päätöksentekovaltaa osoitetaan sosiaali- ja terveysministeriölle, jonka päätösten valmistelun tueksi asetetaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen valmiusryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriölle sekä esityksen mukaisesti hallintosäännössä nimetyille vastaaville viranhaltijoille ehdotetaan annettavan sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisvastuuta esityksessä täsmennetyin ehdoin yhteistyöalueittain tai kansallisesti, jos se on tarpeen häiriötilanteen laajuuden, kiireellisyyden tai muun vastaavan syyn takia. Esityksellä ei muuteta kuitenkaan tehtäväkohtaista lainsäädäntöä, ja ehdotetuissa säännöksissä tarkoitetut toimivaltuudet ovat esityksen perusteluiden mukaan käytettävissä vain tehtäväkohtaisen lainsäädännön puitteissa.

Järjestämislakiin ehdotettavien muutosten tavoitteena on täsmentää lainsäädäntöä siten, että häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa laki antaa riittävät toimintavalmiudet yli hyvinvointialueiden tapahtuvan johtamisen ja päätöksenteon mahdollistamiseksi. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla sosiaali- ja terveydenhuollossa voidaan paremmin valmistautua kansallisen riskiarvion mukaisiin uhkakuihin sekä samalla mahdollistaa Suomen Nato-täysjäsenyyteen liittyvien velvoitteiden täyttämistä sotien osalta. Esityksellä parannetaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2025 vp

mahdollisuuksia saada aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä yhtenäinen valtakunnallinen kokonaisuus valmiuden ja varautumisen osalta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos valiokunta sen 50 b §:ään tekemään valtiosääntöoikeudelliseen huomautusosaan liittyen ottaa huomioon nämä perustuslakivaliokunnan huomiot koskien sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kansallista johtamista. Näistä kohta tarkemmin.

Sosiaali- ja terveystoimi-valiokunta pitää siis tätä esitystä perusteltuna ja kannattaa näitä lakiehdotuksia, mutta tekee siihen muutoksia huomioiden perustuslakivaliokunnan ja asiantuntijoiden näkemykset. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esitys sai laajaa kannatusta. Myös hallintovaliokunta piti lausunnossaan esityksen tavoitteita kannatettavina. Lainmuutos tehostaa sosiaali- ja terveysjärjestelmän kansallista ohjaamista ja johtamista kansallisen kriisivarvion mukaisissa tilanteissa. Johtamisen selkeyttäminen, resurssien käytön mahdollistuminen yli hyvinvointi- ja yhteistyöaluerajojen ja valmiussuunnittelun yhdenmukaistaminen vahvistavat yhteiskunnan resilienssiä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusolosuhteissa. Luomalla lainsäädäntöön rakenteet päätöksenteolle ja kansallisten sekä kansainvälisten resurssien nopealle käyttöönotolle parannetaan toimintamahdollisuuksia ilman tarvetta ottaa valmiuslain toimivaltuuksia käyttöön. Valiokunnan näkemyksen mukaan ehdotetut muutokset parantavat sosiaali- ja terveydenhuollon kykyä koordinoita yhteistyötä myös muiden hallintoalojen viranomaisien kanssa.

Esitystä on valmisteltu hallitusohjelman mukaisesti siten, että ensinnäkin vahvistetaan viiden sote-yhteistyöalueen roolia valmiuden ja varautumisen osalta. Järjestämislakiin ehdotetaan lisättäväksi muun muassa uusi 50 a §, jossa säädetään normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinnasta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella. 50 a §:ssä säädetään tarkemmin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa sovittavista sisällöistä monia asioita koskien. Hallintosäännön määräämä viranhaltija voi sitten säännöksen mukaan käynnistää säädetty häiriötilanteen hoitamiseen liittyvät toimenpiteet. Aluehallintovirastot ja Valvira valvovat soten valmiutta ja varautumista osana järjestämistehtävien valvontaa. Valiokunta pitää ehdotettua sääntelyä hyvänä.

Lähdetäänkin seuraavaksi sitten, arvoisa puhemies, näihin perustuslakivaliokunnan huomioihin:

Ensinnäkin perustuslakivaliokunta toteaa, että tätä on tarkennettava. Nimittäin tässä perustuslakivaliokunta on ottanut esiin nimenomaan joitakin yksityiskohtia, jotka sitten ovat valiokunnan osalta tulleet tarkennetuiksi. Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon edellyttämiä muutoksia nimenomaan 50 b §:ään. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että ”poikkeusoloilla” tarkoitetaan ehdotuksessa ilmeisesti valmiuslain mukaisia poikkeusoloja, mutta tämä ”valmiuslain mukainen” -ilmaisu kuitenkin puuttuu sieltä. Ilmaisun ”normaaliolojen häiriötilanteet” jää puolestaan säännösehdoituksen ja sen perusteluiden valossa täysin avoimeksi. Olemme lisänneet nimenomaan ”valmiuslain mukaiset poikkeusolosuhteet” pykälään.

Sitten 50 b §:n 1 momenttiin lisätään täsmennys siitä, että kiireellisiä tilanteita lukuun ottamatta ministeriön päätöksenteon edellytyksenä on 50 c §:ssä tarkoitetun kansallisen valmiusryhmän tekemä valmistelu. Valiokunta ehdottaa myös, että 50 b §:n 1 momenttia täydennetään perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellyttämällä tavalla niin, että ministeriön tekemän toiminnan johtamista tai toiminnan muuttamista tai voimavarojen kohdentamista koskevan päätöksenteon tulee olla häiriötilanteen hoitamiseksi välttämätön.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2025 vp

Valiokunta ehdottaa 50 b §:ään lisättäväksi uuden 2 momentin, jossa kuvataan perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellyttämällä tavalla avoimella esimerkkiluettelolla niitä varsin vakavia olosuhteita, joissa säännöstä voidaan soveltaa.

On hyvä todeta, että perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ehdotetusta 50 b §:stä puuttuvat muun muassa lainkohdan perusteluissa mainitut rajoitukset päätösvalle. Hallituksen esityksen mukaan toiminnan muuttaminen on mahdollista vain kulloinkin voimassa olevan tehtäväkohtaisen lainsäädännön puitteissa eikä ehdotettava sääntely sellaisenaan mahdollista poikkeamista tehtäväkohtaisen lainsäädännön vaatimuksista. Perustuslakivaliokunnan mielestä 50 b §:ää tulee muuttaa vähintään siten, että sanotut rajoitukset käyvät ilmi myös säännöksestä, ja valiokunta ehdottaakin nyt uutta 5 momenttia.

Kansallisen valmiusryhmän osalta ollaan hyvin paljon keskusteltu siitä, keitä sinne pitäisi kuulua. Esityksen mukaan järjestämislakiin siis ehdotetaan lisättäväksi uusi 50 c §. Tässä yhteydessä ollaan käyty keskustelua siitä, tulisiko valmiusryhmään nimetä Puolustusvoimien edustaja valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, ja ehdotamme tätä kokoonpanoa muutettavaksi ja täydennettäväksi tältä osin.

Arvoisa puhemies! On myöskin todettava, että valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin tiedonkulkua ja monia muita sääntelyn johdonmukaisuuteen liittyviä asioita. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa myöskin muutamissa valiokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa katsottiin, että YTA-sopimusmekanismi on valmiuden ja varautumisen osalta liian hidas ja kankea väline muuttuvassa toimintaympäristössä ja tulee harkita ainakin sopimuksessa soveltavien asioiden pitämistä riittävän yltäosaisina. Tämä johtikin sitten siihen, että myöskin lainsäädännön toimeenpanon jatkovalmistelun osalta valiokunta otti aika vahvoja kantoja nimenomaan lausumien muodossa.

Ensinnäkin haluamme, että sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuteen ja varautumiseen varataan jatkossa riittävät voimavarat sen varmistamiseksi, että sekä normaaliolojen häiriötilanteissa että poikkeusolojen hallinnassa on tarvittavat voimavarat, ja tästä on lausuma.

Toinen lausuma liittyy sitten siihen, että valiokunta pitää tärkeänä, että arvioidaan jatkossakin ehdotetun sääntelyn toimeenpanossa jatkokehitystarvetta. Tämä on johtanut sitten siihen, että jatkovalmistelussa on tärkeää huomioida aikaisempien häiriö- ja poikkeusolojen opit sekä alueelliset ja kansalliset kokemukset ehdotetun lainsäädännön toimeenpanosta. Näin ollen vastataan myös siihen huutoon, että mikä se seuraava malli sitten parhaimmillaan päätöksenteon osalta olisi.

Tämä mietintö on valiokunnan osalta yksimielinen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen on poissa. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

22.32 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Tässä on hyvä esimerkki sellaisesta jatkumosta, jossa mennään yli hallitus- ja vaalikausien, ja vaikka eduskunnan kokoonpano ja sen myötä hallitus ovat muuttuneet, niin kehitetään lainsäädäntöä samalta hyvältä pohjalta, ja niin-pä ollaan päädytty yksimieliseen mietintöön tässä. Osa tästä oli sen ansiota, että tätä kehitettiin eduskunnassa. Eli hallituksen alkuperäisessä esityksessä — en kutsu niitä puutteiksi — havaittiin olevan sellaisia asioita, joita täytyy muuttaa, ja tehtiin paremmaksi sitä sitten tällä tavalla. Tätä toivoisi tietysti jatkossakin. Monessa asiassa näyttää siltä, että arvovaltakysymykset nousevat jopa yksittäisissä sanamuodoissa niin vahvoiksi, että on pakko vain

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2025 vp

pitää kiinni jostakin väen väkisin, ja sitten ei enää pystytäkään dialogin avulla ja asiantuntijoita kuunnellen kehittämään asioita.

Sen verta valotan pikkuisen tätä taustaa, mikä tässä tavallaan on takana: Silloin kun edellisen hallituskauden aikana tehtiin tästä samasta asiasta versio, jota nyt on siis jatkokehitetty, kunnat reagoivat aika voimakkaasti siihen, että korostettiin sairaanhoitopiirien roolia. Se johtui tietysti siitä, että kun Suomessa kuntakenttä on niin hajanainen, että meillä on aika vaikea suunnitella kattavasti koko maan varautumista ja valmiutta sosiaali- ja terveyssektorilla kuntakenttään nojautuen, niin sen takia siinä ei pystytty tekemään ihan loppuun asti niitä kaikkia ratkaisuja, joita nyt sitten on tehty, kun siirryttiin hyvinvointialueisiin. Eli tässä on malli, jossa on varautumisen ja valmiuden johtamisen kansallinen johtokeskus, sitten on viisi yliopistollista hyvinvointialuetta ja niiden yhteistyöalueet, ja siinä vielä korostuu HUSin rooli tietyllä tavalla. Tämä on nyt selvä askel parempaan suuntaan.

Kyllähän meillä on ihan valtavat haasteet näissä asioissa edessä. Emme referoi täällä asiantuntijakuulemisia niiltä osin, kun kysymys on ollut jopa turvatiloissa pidetystä keskustelusta, mutta tiedämme kaikki, kun katselemme maailmaa ympärillämme, mitä tässä tapahtuu, ja sen takia on erittäin tärkeää, että myös sosiaali- ja terveydenhuollon resursseja kehitetään pahimpienkin tilanteiden varalta — sanotaan se nyt tällä tavalla rivien välistä tässä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

22.34 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Tässä on esittelyssä erittäin tärkeä hallituksen esitys. Nimittäin pandemian opeista kun on keskusteltu ja erityyppisiä tutkimuksia tehty, yksi keskeinen puute on ollut se, että Suomessa ei ole lainsäädännön tasolla ajantasaista johtamisjärjestelmää. Jotta isoihin häiriötilanteisiin normaaliolosuhteissa tai jopa poikkeusolosuhteissa valmiuslain ollessa voimassa voidaan reagoida, olisi järkevää, että johtamisjärjestelmä olisi kunnossa. Nämä muutokset, jotka tässä tehdään, ovat samantyyppisiä rakenteeltaan, joita on sovellettu jo varsin laajasti esimerkiksi menneessä pandemiassa.

Haasteeksi tietenkin tulee se, mikä asiantuntijakritiikissäkin oli nähtävissä ja mihin viitataan tässä mietinnössä, nimittäin se, onko enää ajantasaista ottaa käyttöön sellaista johtamisjärjestelmää, josta olisi pitänyt päästä jo seuraavaan, kehittyneempään vaiheeseen. Oma huoleni on, että jos tätä johtamisjärjestelmää ei tästä pystytä uudistamaan, tämä ei häiriötilanteissa tai jopa valmiuslain mukaisissa poikkeusolosuhteissa ole riittävä toimintamalli.

Laajasti valiokunta totesi kuitenkin kaikkien jäsenten osalta yksimielisesti, että koska nämä säännökset ovat tällä hetkellä puutteelliset lainsäädännössä, on järkevää, että tehdään ainakin se, mitä on jo aikaisemmin kokeiltu, ja jatketaan sitten valmius- ja varautumislainsäädännön kehittämistä. Siksi onkin tärkeää, että hallituspuolueissa nähdään vaihua sen eteen, että saataisiin ajantasainen valmius- ja varautumismalli käyttöön. Se, että saadaan tähän nykyiseen lainsäädäntöön nyt käyttöön nämä valtuudet, jotka on edeltävissä kriisissä kokeiltu, ainakin osittain, ei vielä riitä takaamaan sitä, että ne olisivat ajantasaisia seuraavissa kriiseissä. Siksi olisi tärkeää, että tämä sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisesti tekemä lausuma numero 2 otettaisiin vakavasti.

Haluan myöskin korostaa sitä, että valiokunnan lausuma näiden resurssien osalta eli lausuma numero 1 on erittäin ajankohtainen tässä tilanteessa. Sodan uhkaan varautumiseksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 64/2025 vp

tehdään aika isoja investointeja puolustuksen puolelle, ja on pelättävissä, onko nämä investoinnit otettu vakavasti sosiaali- ja terveydenhuollon puolella.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 210/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.